קהל טללי בהכה

מי אתה יושרים - ירושלים - עריה
עיר הקודש
עשיכה אביר יעקב
אור מאיר שמוחה
נהריה

מתורתו של צדיק
אֲבִיר יַעֲקֹב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט

לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה ועניני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, גיליון פ"ט, פר' ויצא תשפ"ז

דרושי אביר יעקב

בְּרִיאַת הָעוֹלָם - תַּכְלִית הַבְּרִיאָה

מַאֲמָר ד

תַּכְלִית בְּרִיאַת הָעוֹלָם

פְּתִיחָה

עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרֹא עוֹלָם, אֲשֶׁר בּוֹ יִהְיוּ בְּרוּאִים שֶׁיַּכִּירוּהוּ וְיִשְׁבְּחוּ לְפָנָיו. וּמִי יַעֲמֹד בְּסוֹדוֹ, אֲשֶׁר אֵין מַחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת בּוֹ כְּלָל. אַךְ מִכָּל מָקוֹם, לְצֹרֶךְ בְּנֵי הָאָדָם וּלְשֶׁלֹּמוּת עֲבוֹדָתָם אוֹתוֹ, גִּלָּה בְּיָד עַבָדָיו וַחֲכָמָיו אֶת שָׁרְשֵׁי תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, לְמַעַן יֵדְעוּ לְכַוֵּן מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי הַתַּכְלִית הַמְבֻקָּשֶׁת.

בְּדָבָר זֶה חָקְרוּ בְּנֵי הָאָדָם בְּכָל הַדּוֹרוֹת, וְלֹא בָּאוּ אֶל תַּכְלִיתוֹ. עַד אֲשֶׁר כְּשֶׁנַּעֲשָׂה הָעוֹלָם רָאוּי לְכָךְ, נִתְּנָה תּוֹרָה מֵאֵת ה' בְּסִינַי, וּבָהּ נִכְלַל מַהֲלַךְ כָּל הַדּוֹרוֹת וְעִנְיָנָם, וּרְמוּזוֹת בָּהּ כָּל סוֹדוֹת הַבְּרִיאָה אֲשֶׁר רָצָה הַבּוֹרֵא לְגַלּוֹת לִבְרוּאָיו בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָם.

אֶחָד הַטְּעָמִים שֶׁגִּלּוּ הַחֲכָמִים, הוּא בַּמַּאֲמָר הַיָּדוּעַ: 'אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם'. וּכְפִי שֶׁכָּתוּב בְּפִרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פרק ג) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "נִתְיָעֵץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה שֶׁשָּׁמָה 'תּוֹשִׁיָּה' לִבְרֹאוֹת עוֹלָם, הִשִּׁיבָה וְאָמְרָה לוֹ: רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָם, אִם אֵין צָבָא לַמֶּלֶךְ, וְאִם אֵין מַחֲנֶה לַמֶּלֶךְ, עַל מָה הוּא מוֹלֵךְ? אִם אֵין עָם לְקֶלֶס לַמֶּלֶךְ, אֵי זֶה הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֶלֶךְ? שָׁמַע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְעָכַב עָלֶיהָ, וְאָמְרָה תּוֹרָה: בִּי נִתְיָעֵץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח, יד) 'לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְבוּרָה'". עַד כָּאן.

וּבְסֵפֶר אוֹר הַמֵּאִיר (מגילת רות) כָּתַב: "וַאֲנִי אוֹמֵר, שֶׁלָּזֶה כִּוְּנוּ בְּמַה שֶׁסִּדְּרוּ לָנוּ לוֹמַר קֹדֶם הַתְּפִלָּה 'אָדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ בְּטֶרֶם כָּל יְצִיר נִבְרָא, לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא'. וְהַכַּוָּנָה, לְהוֹרוֹת הָאָמוּר, אָדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ בְּטֶרֶם כָּל יְצִיר נִבְרָא. אָמְנָם הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַמְלוּכָה שֶׁמָּלַךְ טֶרֶם כָּל יְצִיר, וְהַמְלוּכָה אַחַר הַיְצִירָה וּבְרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, זֶהוּ הַהֶפְרֵשׁ, כִּי נוֹדָע (פרקי דרבי אליעזר פ"ג) אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם, וּבְהֶעְדֵּר עָם, עַל מִי לוֹ לִמְלֹךְ, וְלֹא נִקְרָא שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ תֹּאַר 'מֶלֶךְ' בִּשְׁלֵמוּת, כְּמוֹ אַחַר הַבְּרִיאָה שֶׁקָּנָה בְּעִצְמוּתוֹ וְנִקְרָא 'מֶלֶךְ' בִּמְלוּכָה עַל עַם קְרוֹבוֹ יִשְׂרָאֵל. וְלָזֶה פֵּרֵשׁ בְּדִבָּרָיו, 'לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל' - קָנָה שֵׁם הַמְלוּכָה, 'אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא' דַּיְקָא, וְלֹא מִקֹּדֶם שֶׁ'נַּעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל'". עַד כָּאן.

וּמֵצִינוּ לְרַבֵּנוּ הָאָר"י זיע"א, שֶׁהִרְחִיב מְאֹד בְּפֵרוּשׁ הַדְּבָרִים, לְלַמֵּד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת שָׁרְשֵׁי כָּל מַהֲלַךְ הַבְּרִיאָה, אֲשֶׁר נִתְגַּלּוּ לוֹ בָּהֶם סוֹדוֹת עֲצוּמִים. וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו מְבֹאָר, שֶׁשְּׁלֵמוּת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ מוֹרֶה שֶׁיִּהְיוּ בְּרוּאִים, וּכְלַפֵּיהֶם יִתְבַּטְּאוּ בְּפֹעַל שְׁמוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים. וּבְסֵפֶר עֵץ חַיִּים (שער א ענף א) כָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "הַחֲקִירָה הָרִאשׁוֹנָה, הוּא מַה שֶּׁחָקְרוּ חֲכָמִים רִאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים לְדַעַת סִבַּת בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת, לְאֵיזֶה סִבָּה הָיְתָה, וְנִמְנוּ וְגָמְרוּ וְגָזְרוּ אֹמֶר כִּי סִבַּת הַדָּבָר הָיָה, לְפִי שֶׁהִנֵּה הוּא יִתְבָּרַךְ מֻכְרָח שֶׁיִּהְיֶה שָׁלֵם בְּכָל פְּעֻלּוֹתָיו וְכִחוּתָיו וּבְכָל שְׁמוֹתָיו שֶׁל גְּדֻלָּה וּמַעֲלָה וְכָבוֹד, וְאִם לֹא הָיָה מוֹצִיא פְּעֻלּוֹתָיו וְכִחוּתָיו לִידֵי פֹּעַל וּמַעֲשֶׂה, לֹא הָיָה כְּבָיְכוֹל נִקְרָא 'שָׁלֵם', לֹא בְּפְעֻלּוֹתָיו וְלֹא בְּשֵׁמוֹתָיו וְכִנּוּיָיו.

כִּי הִנֵּה, הַשֵּׁם הַגָּדוֹל שֶׁהוּא בֶּן ד' אוֹתִיּוֹת הֲוָי"ה, נִקְרָא כֵּן עַל הוֹרָאוֹת הֲוָיָתוֹ הַנִּצְחִית וְקִיּוּמוֹ לָעַד, הָיָה הֹוֶה וְיִהְיֶה, טֶרֶם הַבְּרִיאָה וּבִזְמַן קִיּוּם הַבְּרִיאָה וְאַחֲרֵי הִתְהַפְּכוֹ אֶל מַה שֶּׁהָיָה. וְאִם לֹא נִבְרְאוּ הָעוֹלָמוֹת וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, לֹא יוּכַל לְרָאוֹת אֲמִתַּת הוֹרָאַת הֲוָיָתוֹ יִתְבָּרַךְ הַנִּצְחִית בְּעָבָר וְהֹוֶה וְעָתִיד, וְלֹא יִהְיֶה נִקְרָא בְּשֵׁם הֲוָי"ה כַּנַּ"ל. וְכֵן שֵׁם אֲדנו"ת נִקְרָא כֵּן עַל הוֹרָאַת אֲדנוּת, הֱיוֹת לוֹ עֲבָדִים

המשך בעמ' ב'

פניני אביר יעקב

צריך להצטער על גלות השכינה

וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. וַיִּירָא וַיֹּאמַר מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם (כח טז-יז).

הִנֵּה הַצַּדִּיק קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לְהִתְאוֹנֵן עַל גָּלוּת הַשְּׁכִינָה, וְזֶהוּ **וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ**, כְּשֶׁקָּם הַצַּדִּיק מִשְּׁנָתוֹ אוֹמֵר **אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה**, כְּלוֹמַר בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הַשְּׁכִינָה בְּגָלוּת **בַּמָּקוֹם הַזֶּה. וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי**, כְּלוֹמַר, אֵינִי עוֹשֶׂה מַה שֶּׁחוֹבָה עָלַי לַעֲשׂוֹת מֵחֲמַת גָּלוּתָהּ, כִּי הִיא בְּצַעַר גָּדוֹל מֵחֲמַת עֲוֹנוֹתֵינוּ, **וְאָנֹכִי**, אַף עַל פִּי שֶׁיָּדַעְתִּי צַעֲרָהּ, מִקְּרֵי **לֹא יָדָעְתִּי**, כֵּיוָן שֶׁאֵינִי עוֹשֶׂה מַה שֶּׁחוֹבָה עָלַי לַעֲשׂוֹת:

השכינה מקשיבה לקולם של העוסקים בתורה בחצות

וְהַקָּם בַּחֲצוֹת לַיְלָה צָרִיךְ לָקוּם בְּיִרְאָה, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה רְעָדָה יִלְבַּשׁ וְיֶחֱרַד, לְפִי שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּגַן עֵדֶן עִם הַצַּדִּיקִים, וְהוּא יִתְבָּרַךְ וְהַצַּדִּיקִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שה"ש ח יג) 'הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ' (זוהר ח"א צב.). וְהוּא עֵת רָצוֹן.

ביאור המשך הפסוק

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר **וַיִּירָא וַיֹּאמַר**, דְּהֵינוּ קָם בְּיִרְאָה וְאָמַר **מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים**, דְּהַיְנוּ, עַכְשָׁו, בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה אָדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה הַשְּׁכִינָה מַקְשֶׁבֶת לְקוֹלוֹ, **וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם**, כְּלוֹמַר עַתָּה עֵת רָצוֹן וְהַשָּׁמַיִם פְּתוּחִים וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתוֹ: (פיתוחי חותם)

וְהוּא אִדּוֹן עֲלֵיהֶם, וְאִם לֹא הָיָה לוֹ נִבְרָאִים לֹא יוּכַל לִקָּרֵא בְּשֵׁם 'אָדוֹן', וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בִּשְׁאָר שֵׁמוֹת כְּלָם, וְכֵן בְּעִנְיַן הַכִּנּוּיִים, כְּגוֹן 'רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם', לֹא יִקָּרֵא עַל שְׁמָם, זוֹלַת בְּהִיוֹת נִבְרָאִים בָּעוֹלָם שֶׁיִּקָּרְאוּ לוֹ 'אֶרֶךְ אַפַּיִם', וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּשְׁאָר הַכִּנּוּיִים כֻּלָּם. אָמְנָם בִּהְיוֹת הָעוֹלָמוֹת נִבְרָאִים, אָז יֵצְאוּ פְּעֻלּוֹתָיו וְכִחוֹתָיו יִתְבָּרַךְ לֵידֵי פֹּעַל, וְיִהְיֶה נִקְרָא שָׁלֵם בְּכָל מִינֵי פְּעֻלּוֹתָיו וְכִחוֹתָיו, וְגַם יִהְיֶה שָׁלֵם בְּכָל הַשֵּׁמוֹת וְכִנּוּיִים בִּלְתִּי שׁוּם חִסָּרוֹן כְּלָל חַס וְשָׁלוֹם". עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

בְּאֹפֶן דּוֹמֶה נִתְבָּאֵר בִּדְבָרֵי הָרַמְבַּ"ן סוֹף פָּרָשַׁת בֹּא (שמות יג, טז), שֶׁעִקַּר תַּכְלִית הַבְּרִיאָה לְמַעַן עֲבוֹדַת הַבְּרוּאִים, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "וְכֵנָתָן כָּל הַמְצוֹת, שֶׁנַּאֲמִין בֶּאֱלֹהֵינוּ וְנוֹדֶה אֵלָיו שֶׁהוּא בָּרָאנוּ, וְהִיא כַּוָּנַת הַיְצִירָה, שֶׁאֵין לָנוּ טַעַם אֶחָד בִּיצִירָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵין אֶל עֶלְיוֹן חֵפֶץ בַּתַּחְתּוֹנִים מִלְּבַד שֶׁיֵּדַע הָאָדָם וְיוֹדֶה לֵאלֹהָיו שֶׁבְּרָאוֹ, וְכַוָּנַת רוֹמְמוּת הַקּוֹל בַּתְּפִלּוֹת וְכַוָּנַת בָּתֵּי הַכְּנֵסִיּוֹת וּזְכוּת תְּפִלַּת הָרַבִּים, זֶהוּ שֶׁיִּהְיֶה לִבְנֵי אָדָם מָקוֹם יִתְקַבְּצוּ וְיוֹדוּ לָאֵל שֶׁבְּרָאָם וְהִמְצִיאָם וְיַפְרְסְמוּ זֶה וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו בְּרִיּוֹתֶיךָ אֲנַחְנוּ". עַד כָּאן.

וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַב בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר (שער א אות ב -ה) בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: "וְעוֹד נָדַע וְנָבִין, כִּי הָעוֹלָם לֹא בְּרָאוֹ הַבּוֹרֵא בַּעֲבוּר הָרְשָׁעִים וְהַמַּכְעִיסִים אוֹתוֹ, כִּי זֶה לֹא יֶחֱיֶב אוֹתוֹ הַשֵּׂכֶל, וְאוּלָם בְּרָאוֹ בַּעֲבוּר הַחֲסִידִים הַיּוֹדְעִים אֱלֹהוּתוֹ וְהָעוֹבְדִים אוֹתוֹ כָּרָאוּי, וְכָל כַּוָּנָתוֹ הָיְתָה לִבְרֹא הַחֲסִידִים וְכוּ'. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה חִיֵּב עֲלֵיהֶם, כְּדֵי לְהַכִּיר אֱלֹהוּתוֹ, וּלְהַרְאוֹת כְּבוֹד גְּדֻלָּתוֹ, וּלְשִׁמְחַ בְּמַעֲשָׂיו? כִּי כְּשֶׁיִּבְרָא הַבּוֹרֵא אָדָם חָסִיד, יִשְׂמַח בּוֹ, כַּאֲשֶׁר יִשְׂמַח הָאָב בְּהוֹלִידוֹ בֵּן מַשְׂכִּיל וְחָכָם אֲשֶׁר יַכִּיר כְּבוֹד אָבִיו וְיִכְבַּד לְאָבִיו כָּרָאוּי, כֵּן יִשְׂמַח בּוֹ הָאֵל וְיִתְפָּאֵר בּוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר (תהלים קד, לא) 'יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו'". עַד כָּאן.

וְהִנֵּה, יְדִיעָה חֲשׁוּבָה זוֹ עַל תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, אֵינָהּ רַק לַהֲבָנַת הַלֵּב, אֶלָּא נוֹגַעַת לְמַעֲשֶׂה מַמָּשׁ, כִּי בְּכָל קִיּוּם מִצְוָה יֵשׁ לְכַוֵּן שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ לְצֹרֶךְ תַּכְלִית זוֹ. וּבִפְרָט בְּמִצְוַת קְרִיאַת שְׁמַע, הַמּוֹרָה עַל יִחוּד ה' בָּעוֹלָם, צָרִיךְ לְכַוֵּן עַל כָּךְ בְּכָל עֵז. וְכָתוּב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ (הקדמה, ד"ב ע"א): "פִּקּוּדָא תְּלִיתָאָה [מִצְוָה הַשְּׁלִישִׁית הַנִּרְמָזֶת בְּפִסּוּקֵי בְּרֵאשִׁית], לְמִנְדַּע דְּאִית אֱלָהָא רַבְרָבָא וְשַׁלִּיטָא בְּעָלְמָא [לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ אֱלֹקִים גָּדוֹל הַשּׁוֹלֵט וּמַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם], וּלְיַחֲדָא לֵיהּ בְּכָל יוֹמָא יְחוּדָא כְּדְקָא יָאוּת [וְצָרִיךְ לְיַחֵד אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּיִחוּד כָּרָאוּי], בְּאינּוּן שִׁית סְטִרִין עִלָּאִין [בְּאוֹתָם הַשִּׁשָּׁה קְצָווֹת דִּזְעִיר אַנְפִּין, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵהַשִּׁשָּׁה קְצָווֹת דְּנוּקְבָא], וּלְמֶעְבַּד לוֹן יְחוּדָא חָדָא בְּשִׁית תַּבִּין דְּשִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל [וּלְיַחֵד אוֹתָם יְחוּד אֶחָד בְּשֵׁשׁ תֵּבוֹת שֶׁל הַפָּסוּק 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל', דְּהַיְנוּ בְּתֵבוֹת 'ה' אֱלֹהֵינוּ צָרִיךְ לְקַבֵּל עָלָיו אֱמוּנַת מְצִיאוּת ה' שֶׁיֵּשׁ ה' אֱלֹהִים בָּעוֹלָם, וְאֶחָד כָּךְ בְּמַלּוֹת 'ה' אֶחָד' צָרִיךְ לְהִתְבּוֹנֵן בְּאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ]". עַד כָּאן.

בְּמַאֲמָר זֶה יָבֵאר רַבֵּנוּ זיע"א מַה הִיא תַּכְלִית הַבְּרִיאָה, וְהַסּוֹדוֹת שֶׁנִּתְגַּלּוּ בָּזֶה, לְהַכָּרַת מַלְכוּת ה' יִתְבָּרֵךְ וּלְצֹרֶךְ שְׁמוֹתָיו וּתְאָרָיו הַקְּדוֹשִׁים. כְּמוֹ כֵן מְבֹאָר, שֶׁהַשְׁלֵמַת הַבְּרִיאָה הִיא רַק בְּקַבָּלַת יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁעַל יָדָהּ מִתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בָּעוֹלָם. וּמִתְבָּאֵר לְפִי זֶה דֶּרֶךְ עֲבוֹדַת הָאָדָם בִּשְׁנוֹת חַיָּיו בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְהַבָּאַת הַבְּרִיאָה לִשְׁלֵמוּת וּלְתִקּוּן וְלִזְכּוֹת לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

תַּכְלִית הַבְּרִיאָה – עֲבוּר הַכָּרַת מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ

מטרת הבריאה נרמזת בתיבות 'בראשית ברא'

רָאוּי לְכָל אָדָם הָרוֹצֶה לַעֲבֹד אֶת ה' בֶּאֱמֶת, לָדַעַת מַה הִיא תַּכְלִית עֲבוֹדָתוֹ, וּלְשֵׁם מָה בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ. עַל יְדֵי כָּךְ יוּכַל לְקַיֵּם אֶת מִצְוֹת ה' בְּכַוָּנָה הָרְאוּיָה, וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרוֹ.

וְכָתַב רַבֵּנוּ זיע"א (מחשוף הלבן, פרשת בראשית), כִּי מַטָּרַת הַבְּרִיאָה נִרְמֶזֶת בְּתְחִלַּת הַתּוֹרָה, בַּתֵּבוֹת 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא' (בראשית א, א), שֶׁהֵן עוֹלוֹת בְּגִימַטְרִיָּא 'כֶּתֶר מַלְכוּת'. וּבָא הַדָּבָר לְהוֹרוֹת, שֶׁעִקַּר מַה שֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם וְכָל הַשּׁוֹכְנִים בּוֹ, הוּא כְּדֵי שֶׁבְּכָךְ יִהְיֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּרוּאָיו, שֶׁמְּצַוִּים עֲלֵיהֶם מַה יַּעֲשׂוּ וּמַה יִמָּנְעוּ, וְנוֹתֵן לְכָל אֶחָד כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו.

וְיִתְרָה מִכָּךְ, גַּם שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַמּוֹרִים עַל פְּעֻלּוֹתָיו, כְּגוֹן: 'מֶלֶךְ', 'חַנּוּן', 'רַחוּם', 'שׁוֹפֵט', וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אֵינָם בָּאִים לִידֵי בִּטּוּי אִם אֵין בְּרוּאִים, שֶׁהֲרֵי אִם אֵין עַם, אֵין מֶלֶךְ, וְכֵן כְּלָם אֵינָם שַׁיְכִים כִּי אִם כְּשֶׁיֵּשׁ עַל מִי לְרַחֵם, וְאֶת מִי לִשְׁפֹּט, וְכַדּוֹמֶה. וְכָךְ נִתְבָּאֵר הַדָּבָר בִּכְתְבֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה (עץ חיים שער א ענף א -ב).

תוארי ה' וכינוייו שייכים רק כאשר יש ברואים

[וּבְסֵפֶר גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ (תיקון השכינה, אות יז) מְבֹאָר רַבֵּנוּ זיע"א אֶת הָעִנְיָן בְּפֵרוּט גָּדוֹל יוֹתֵר. וְכָתַב שֶׁיֵּשׁ לָזֶה רָמָז בְּתֵבַת 'בְּרֵאשִׁית', שֶׁהִיא רֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'תֹּכֶן בְּרִיאָה יִהְיֶה רַחוּם אָדוֹן שַׁלִּיט'. וּבָא רָמָז זֶה לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁעִקַּר מַטָּרַת הַבְּרִיאָה הִיא שֶׁעַל יָדָהּ יִקָּרֵא הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן בְּשֵׁמוֹת 'רַחוּם' וְ'חַנּוּן' וְ'אֶרֶךְ אַפַּיִם' וְ'מֶלֶךְ אַדִּיר' וְ'שַׁלִּיט'.

בְּאוֹר הָעִנְיָן, כִּי אִלּוּ לֹא הָיוּ בָּעוֹלָם נִבְרָאִים, וְהָיָה קַיָּם רַק ה' יִתְבָּרֵךְ לְבַדּוֹ, לֹא הָיְתָה מַשְׂמָעוּת לְכִנּוּיִים אֵלּוּ, לֹא 'מֶלֶךְ' וְלֹא 'רַחוּם' וְלֹא כַּיּוֹצֵא בְּכָל הַכִּנּוּיִים, כִּי אִם אֵין לְמֶלֶךְ עַם שֶׁעָלָיו יוּכַל לִמְלֹךְ, לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּקָּרֵא 'מֶלֶךְ', כִּי בְּרֹב עַם הַדְרַת מֶלֶךְ. וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, אִם אֵין מְצִיאוּת בְּרִיּוֹת שֶׁעֲלֵיהֶן יְרַחֵם וְיַאֲרִיךְ אַפָּיו, לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּקָּרֵא 'רַחוּם' וְ'אֶרֶךְ אַפַּיִם', וְגַם הַתֹּאַר 'שַׁלִּיט' אֵינוֹ מַתְאִים כְּשֶׁאֵין בְּנִמְצָא אֲנָשִׁים שֶׁיִּכְרְעוּ בּוֹ חֲלִילָה, וּבְשָׁלְטוֹנוֹ יִפְרַע מֵהֶם. וְאִם אֵין לָאָדוֹן עֲבָדִים הַמְשֻׁרְתִים לְפָנָיו לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּקָּרֵא 'אָדוֹן'. וּמִכֵּיוָן שֶׁרָצָה ה' יִשְׁתַּבַּח שְׁמוֹ לְהוֹצִיא אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ לַפֹּעַל, וְלִהְיוֹת נִקְרָא בְּכָל כִּנּוּיִים אֵלּוּ, לָכֵן הָאֲצִיל וּבָרָא וְיָצַר וְעָשָׂה אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנִּמְצָאִים בָּהֶם, שֶׁעַל יָדָם יִהְיֶה שָׁלֵם בְּכָל מִינֵי הַשְׁלֵמוּת וְיִצְדְּקוּ בּוֹ כָּל הַכִּנּוּיִים.

וְכָךְ מִתְפָּרֵשׁ הָרָמָז: 'תֹּכֶן בְּרִיאָה' – כְּלוֹמַר, עִקַּר מַטָּרַת וְתֹכֶן הַבְּרִיאָה שֶׁעֲבוּרָהּ בָּרָא הַמַּאֲצִיל הָעֶלְיוֹן אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְכָל הַנִּבְרָאִים, הוּא כְּדֵי 'שֶׁיִּהְיֶה רַחוּם וְאָדוֹן וְשַׁלִּיט' כָּאָמוּר.

וּבֶאֱמֶת דָּבָר זֶה מְפֹרָשׁ בְּדִבְרֵי הַנָּבִיא, שֶׁכָּתַב (ישעיה מג, ז) "כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו" וּגו'. כְּלוֹמַר, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבָּרָא ה' בָּעוֹלָמוֹ, הוּא בִּכְדֵי שֶׁעַל יָדוֹ יוּכַל לְהֵיטִיב לִנְבְרָאָיו, וְזֶהוּ כְּבוֹד ה', שֶׁלֹּא בָּרָאוֹ אֶלָּא לְכִבּוּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב. אֲבָל אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהוּא עַצְמוֹ חַס וְשָׁלוֹם צָרִיךְ אֶת הַנִּבְרָאִים לְצָרְכּוֹ, אֶלָּא רַק רָצָה לְהַשְׁפִּיעַ מִטּוּבוֹ לִבְרוּאָיו. וְעִקַּר הַבְּרִיאָה כְּדֵי לְהַרְאוֹת גְּדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ וְטוּבוֹ. עַד כָּאן מִסֵּפֶר גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ].

נוסח הברכות רומז לתכלית הבריאה

עוֹד אֶפְשָׁר לְהוֹסִיף בָּזֶה, שֶׁבְּנֻסַּח הַבְּרָכוֹת נִרְמָזָה גַּם כֵּן מַטָּרַת הַבְּרִיאָה, שֶׁהֲרֵי בַּבְּרָכוֹת מְבָרְכִים לְ'מֶלֶךְ הָעוֹלָם', מִבֹּאר שֶׁמַּלְכוּת ה' נִכֶּרֶת בָּעוֹלָם שֶׁבָּרָא, וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָא 'מֶלֶךְ'. וְכָךְ יִתְפָּרֵשׁ לְפִי זֶה הַפָּסוּק הָרִאשׁוֹן בַּתּוֹרָה (בראשית א, א): "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ". 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא' – גִּימַטְרִיָּא 'כֶּתֶר מַלְכוּת', כְּלוֹמַר, הָעוֹלָם נִבְרָא לְמַעַן יִהְיֶה הוּא כֶּתֶר מְלוּכָה לַבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּקָּרֵא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּרוּאָיו, וּלְשֵׁם כָּךְ 'בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ'.

בעשרה מאמרות מבוארת הסיבה לבריאה

[וְהוֹסִיף רַבֵּנוּ זיע"א עוֹד בָּזֶה בְּסִפְרוֹ שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (אופן יא), שֶׁבַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֵן עֶשֶׂר פְּעָמִים בָּהֶן נִכְתְּבָה בַּתּוֹרָה לְשׁוֹן 'אָמִירָה', יֶשְׁנוֹ רָמָז לְמַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי תֵּבַת 'אָמַר' בְּגִימַטְרִיָּא 'מֶלֶךְ הָעוֹלָם', וּבָא הַדָּבָר לְרַמֵּז דְּעִקַּר הָאֲמִירָה וְהַבְּרִיאָה הוּא כְּדֵי שֶׁעַל יָדָהּ יִקָּרֵא ה' 'מֶלֶךְ הָעוֹלָם', וְיִקַּבְּלוּ בְּנֵי הָאָדָם אֶת עֹל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם.

וְרָמָז נוֹסָף יֵשׁ בָּזֶה, שֶׁ'אָמַר' רֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'אוֹר מַיִם רָקִיעַ', וּבְכָל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ רָמָז עַל עִקַּר הַבְּרִיאָה. תֵּבַת 'אוֹר' בְּצֵרוּף ה"א הַיְדִיעָה, 'הָאוֹר', הִיא רֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'הוּא רֹאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן', 'מַיִם' רֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'מֶלֶךְ יְמֶלֹךְ מָלָךְ', וְ'רָקִיעַ' רֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ קַבָּלַת עֹלוֹ'. נִמְצָא, שֶׁבְּכָל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִרְמָז שֶׁעִקַּר הַבְּרִיאָה הִיא עַל מְנָת שֶׁיְּקַבְּלוּ בְּרוּאָיו אֶת עֹל מַלְכוּתוֹ, וּמִשּׁוּם כָּךְ תִּקְּנוּ רַבּוֹתֵינוּ מְסַדְּרֵי הַבְּרָכוֹת זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, לוֹמַר בְּכָל בְּרָכָה: 'אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם', לְהוֹדִיעַ שֶׁעִקַּר בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְהַיְצוּרִים שֶׁבּוֹ, הוּא כְּדֵי לְגַלּוֹת אֱלֹהוּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא, וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו כָּל הַבְּרוּאִים וְיִקַּבְּלוּ עֹל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם בְּכָל אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה. עַד כָּאן מִסֵּפֶר שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה].

'בראשית' רומז לקבלת מלכות ה' ואלהותו

רָמָז נוֹסָף אָנוּ מוֹצְאִים בְּתֵבַת 'בְּרֵאשִׁית' לְעִנְיָן הַנִּזְכָּר, כִּי כַּאֲשֶׁר נְעָרֵךְ אֶת הַגִּימַטְרִיָּא שֶׁל תֵּבָה זוֹ, לְגִימַטְרִיָּא שֶׁל מִלּוּי הָאוֹתִיּוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת בְּתֵבָה זוֹ, וְהֵן אוֹתִיּוֹת 'יִילִי', יַעֲלֶה תְּשַׁע מֵאוֹת שִׁשִּׁים וְתֵשַׁע (989), שֶׁזֶּה בְּגִימַטְרִיָּא 'מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא'. וְזֶהוּ הָרָמָז לְמָה שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁמַּטָּרַת הַבְּרִיאָה, הַמַּתְחִילָה בְּ'בְּרֵאשִׁית', הוּא שֶׁיִּקָּרֵא ה' בָּרוּךְ הוּא בַּתֹּאַר 'מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים'.

וְעַל פִּי זֶה יִתְפָּרֵשׁ עוֹד, מַדּוּעַ בְּכָל פָּרָשַׁת מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, בְּסִפּוּר הַתּוֹרָה עַל שִׁשַּׁת יְמֵי הַבְּרִיאָה, נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַךְ וְרַק בְּשֵׁם 'אֱלֹהִים', וְלֹא בְּשֵׁם הַוָי"ה, אוֹ כָּל שֵׁם אַחֵר. וְזֹאת, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר מַטָּרַת הַבְּרִיאָה, הָיָה שֶׁיִּקַּבְּלוּ הַבְּרוּאִים אֶת אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עֲלֵיהֶם, וְשֶׁיִּהְיֶה דַּיָּן וּמוֹשֵׁל עַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם, לָתֵת לְאִישׁ כִּדְרָכָיו וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו, וְעַל הַנְּהָגָה זוֹ מוֹרֶה שֵׁם אֱלֹהִים יוֹתֵר מִשְּׁאָר הַשֵּׁמוֹת וְהַכִּנּוּיִים שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

נתינת התורה לגלות מלכותו יתברך

כְּמוֹ כֵן, יֵשׁ לְפָרֵשׁ עִנְיָן זֶה בִּדְרָשַׁת רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (בראשית רבה א, ד) עַל תֵּבַת 'בְּרֵאשִׁית' – שֶׁבִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת 'רֵאשִׁית', שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ח, כב) "ה' קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ", בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם. וְהַתּוֹרָה עֶצְמָהּ, הֲרֵי כֻּלָּהּ מְגַלָּה אֶת כְּבוֹד ה' יִתְבָּרֵךְ וּמַלְכוּתוֹ בָּעוֹלָם, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יַכִּיר וְיֹאמַר כֹּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ: 'ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה'.

וְדָבָר זֶה רָמוּז בְּתֵבַת 'הַתּוֹרָה', שֶׁהִיא עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא (עם הכולל) 'הַוָי"ה מֶלֶךְ, הַוָי"ה מָלָךְ, הַוָי"ה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד'. לְהוֹדִיעַ, שֶׁעִקַּר בְּרִיאַת הָעוֹלָם וּנְתִינַת הַתּוֹרָה, נַעֲשׂוּ עֲבוּר שֶׁיַּכִּירוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיֵדְעוּ כִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ עוֹלְמֵי עַד, וּמַלְכוּתוֹ עָתָה עֲלֵיהֶם הִיא אוֹתָהּ מַלְכוּת שֶׁהָיְתָה בְּטֶרֶם נִבְרָא אָדָם, וְגַם אַחֲרֵי כְּכֻלּוֹת הַכֹּל לְבַדּוֹ יִמְלֹךְ נוֹרָא, אֵין עוֹד מִלְבַדּוֹ, וּמִתּוֹךְ יְדִיעָה זוֹ יִתְחַזְּקוּ לְיִרְאָה אוֹתוֹ וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ, וּלְעָבְדוֹ בְּלֵבָב שָׁלֵם.

יחוד ה' נרמז בתיבות 'בראשית ברא'

עוֹד נִרְמָז כָּאן מֵעִנְיָן זֶה, עַל יִחוּד ה' בָּעוֹלָמוֹ, כִּי 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא' עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא (בצירוף שני כוללים) "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַוָי"ה אֱלֹהֵינוּ הַוָי"ה אֶחָד". וּבָא הַדָּבָר לְלַמֵּד, שֶׁעִקַּר מַטָּרַת הַבְּרִיאָה, לְמַעַן יֵדְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – שֶׁהֵם עִקַּר הַבְּרוּאִים – שֶׁה' הוּא אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא אֶחָד וּמְיֻחָד, וְאוֹתוֹ רָאוּי לַעֲבֹד וְלִירֹא וְלֶאֱהֹב וּלְיַחֲדוֹ בְּיִחוּד שָׁלֵם.